

Ο ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Πού φωλιάζει αλήθεια η ψυχή του ανθρώπου; Πού γυρίζει πάντα για να κουρνιάει ύστερα από τις καθημερινές περιπλανήσεις στο χώρο και στο χρόνο; Εκεί στη γενέθλια γή βρίσκει τον αναπαμό και στους ηφαιστειους θεούς που συνοδεύουν τον άνθρωπο από τότε που είδε το φως του ήλιου, που κυνήγησε τις χίμαιρες και τα όνειρα, που μίλησε με τα πουλιά και τον άνεμο, που σαΐτεψε με το μάτι του τον ουρανό και τη θάλασσα, που μύρισε το θυμάρι και τ'αγιόκλημα, που κίναγε για το *"σχολειό με πλάκα και κοντύλι"*. Αυτός είναι ο *"αέναος νόστος"* του ανθρώπου. Αυτός είναι ο *"αέναος νόστος"* του Νίκου Μπακόλα

Τι μπορεί να πάρει κανείς μαζί του από τη γενέθλια γή; Την εικόνα της, τη νοσταλγική εικόνα των παιδικών χρόνων, τη φέρνει κανείς στοργικά φυλαγμένη στο εικονοστάσι της ψυχής του, στο *"άγιο βήμα"*, στο *"άβατο"* της ανθρώπινης υπόστασης.

Οι ιερές σκιές των γονιών και των παπούδων πέρασαν τον *"αχέρωντα"* κι έρχονται κοντά μας τις κρύες νύχτες του χειμώνα, για να μας συντροφεύσουν στους ατέλειωτους *"απολογισμούς"* που συνοδεύουν τα όνειρα στο τριξοβόλημα της παραστιάς. Τους *"ατέλειωτους"* - που είναι μια αγαπημένη λέξη του Νίκου Μπακόλα, - που τάχθηκε να προσδιορίζει τους τίτλους δυο γραφτών του: *"Ατέλειωτη ιστορία"* και *"Η ατέλειωτη γραφή του αίματος"*.

Αυτό το ζωντανό κομάτι της γενέθλιας γης αγκάλιασε ο Νίκος Μπακούλας και το κατέγραψε, όποιος ανάβληξε από τα βιόματα και τα ακούσματα μιάς ζωής, φυλαγμένο καθώς το είχε στην *"άγια τράπεζα"* της ψυχής του:

- Είναι η αφτιασίδωτη θωπευτική λαλιά της Μάνας στην κούνια. Είναι η καλοσυνάτη αυστηρή γλώσσα του πατέρα που μοιράζεται στο οικογενειακό τραπέζι σαν τον *"άρτον τον επιούσιον"*. Είναι το ατέλειωτο παραμύθι της γιαγιάς. Είναι το χτυποκάρδι της σχολική γιορτή. Είναι το περιπαιχτικό παιχνίδι της φιλικής παρέας. Είναι τα φαρμακωμένα από φθόνο λόγια. Είναι το λεκτικό παιχνίδισμα της χαράς και του γλεντιού. Είναι το μαύρο μοιρολόϊ στην παγωμένη ανθρώπινη ψυχή μπροστά στο κακό. Είναι η ανθρώπινη δύναμη που υψώνεται κατακόρυφη, στέλνοντας το δοξαστικό της παρόν στη φύση.

Αυτή η πολύμοχθη προσπάθεια επεξεργασίας του υλικού, υλικού που βίωσε ή άκουσε ο Νίκος Μπακόλας στο διάβα της ζωής (ποιός μπορεί να μας πει πότε άρχισε μέσα του να γεμίζει τις κηρήθρες της ψυχής του και του λογισμού του με

τον πλούτο των βιωμάτων του), μπόρεσε τρύγησε και αφομοίωσε λογοτεχνικά το "ανθρώπινο νέκταρ" και το χώρεσε στην καρδιά του.

Και από την 10ετία του '50, σαν τον "σπορέα", το ρίχνει στο ζεστό χώμα της ανθρώπινης προσμονής που το περιμένει να το μπολιάσει σε μια προσπάθεια ασταμάτητη, ίσως χωρίς ανάσα, χωρίς ανάπαυλα, χωρίς τελειωμό. Για νάχουμε εμείς ζεστό και αχνιστό το ψωμί του μόχθου του για "να μην πεινάσει φως ο κόσμος", που λέει και ο ποιητής.

Ο Νίκος Μπακόλας γεννήθηκε στη Θεσ/νίκη το 1927 (26/7) όπου και τελείωσε το Δημοτικό, Γυμνάσιο και το Πανεπιστήμιο (μαθηματικά). Τη Θεσ/νίκη δεν την εγκατέλειψε παρά μόνο στη διάρκεια της στρατιωτικής τους θητείας για τριάντα μήνες που υπηρέτησε στην αεροπορία στη διάρκεια του εμφυλίου. Ο πατέρας του Χριστόφορος με ρίζες από τη Δ. Μακεδονία και βαθύτερες από τη Β. Ηπειρο, γεννήθηκε κι εκείνος στη Θεσ/νίκη το 1901 και ήταν υπάλληλος στην Ηλεκτρ. Εταιρία Θεσ/νίκης από το 1917. Η μητέρα του γεννήθηκε στη Μυτιλήνη και είχε εγκατασταθεί στη Θεσ/νίκη κι εκείνη το 1917.

Από νωρίς, από φοιτητές, άρχισε να δουλεύει στις εφημερίδες "εν μέρει από μεράκι εν μέρει για βιοπορισμό" όπως μας λέει ο ίδιος. Εργάστηκε σε όλες τις μεγάλες εφημερίδες της Θεσ/νίκης που κυκλοφορούσαν μετά το 1952 σαν μεταφραστής, συντάκτης ύλης, συντάκτης πολιτιστικών, κριτικός θεάτρου, αρχισυντάκτης καθώς και σε περιοδικά. Επίσης στο Τμήμα Τύπου της Έκθεσης Θεσ/νίκης όπου

*Με την Ειρήνη Παππά στην παράσταση "Ο Ηλίθιος"
του Ντοστογιέφσκι, 1957*

και ασχολήθηκε σαν πρώτος άτυπος υπεύθυνος του Κινηματογραφικού Φεστιβάλ για πέντε χρόνια (1980-1982 ως 1990-1993). Στο ίδιο θέατρο είχε υπηρετήσει κατά καιρούς ως Πρόεδρος της Καλλιτεχνικής Επιτροπής, ως εισηγητής δραματολογίου και ως Πρόεδρος του Δ.Σ. Ένα διάστημα εργάστηκε ως Δ/ντής της ΕΤ-3 .

Με τη λογοτεχνία ασχολήθηκε σοβαρά από το 1950 περίπου και πρωτοδημοσίευσε διηγήματα του σε φοιτητικά περιοδικά.

- Το πρώτο του βιβλίο με τίτλο: "Μην κλαίς αγαπημένη", κυκλοφόρησε το 1958.

Από την επίσκεψη της Μελίνας στη Θεσσαλονίκη, μετά τη βράβευσή της στο φεστιβάλ των Καννών για το "Ποτέ την Κυριακή", για να παίξει με τον Κ. Κουν το "Γλυκό πουλί της νιότης"

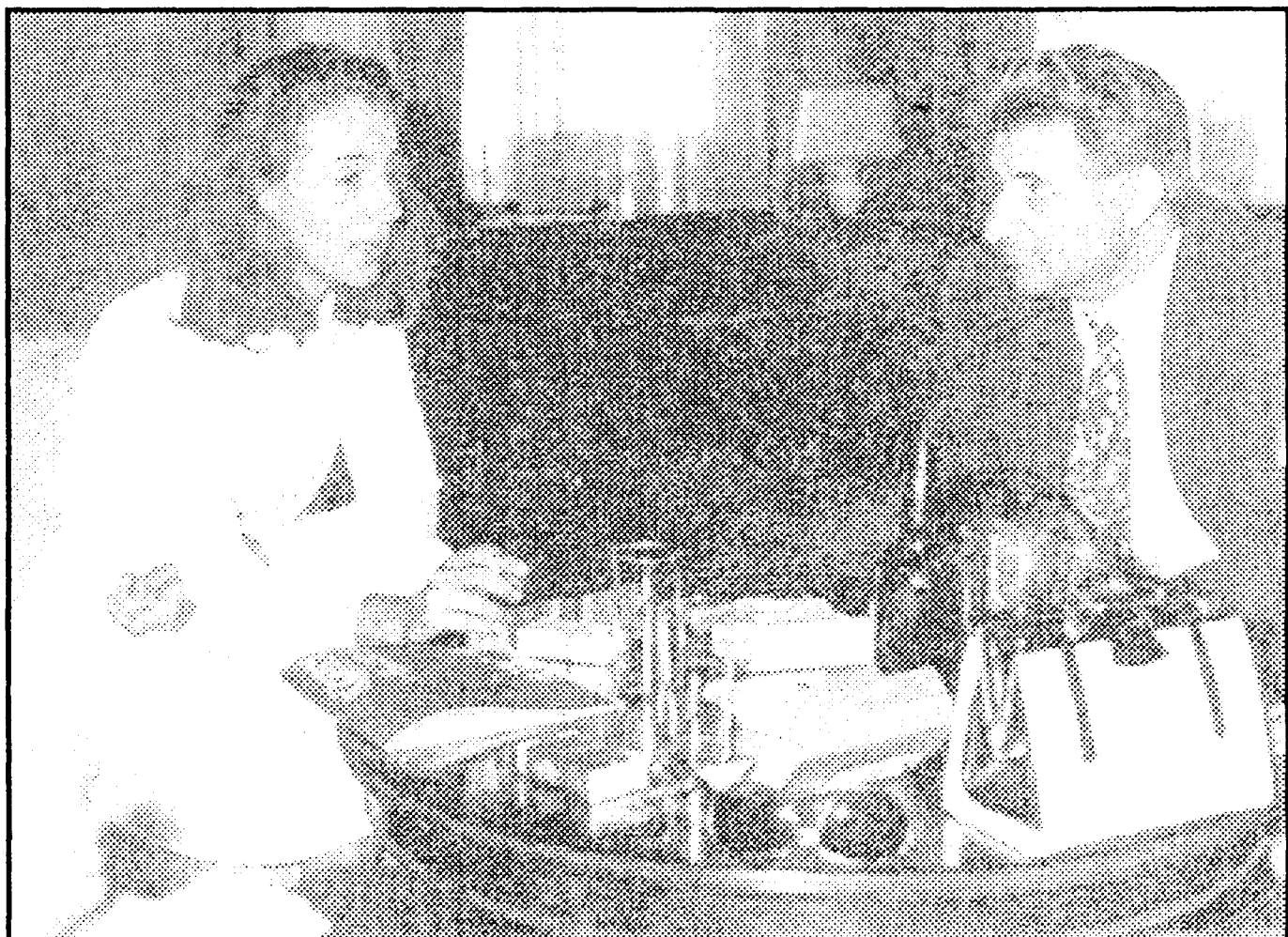
- Το δεύτερο βιβλίο του Νίκου Μπακόλα είναι μυθιστόρημα "Ο Κήπος των πριγκίπων" και κυκλοφορεί το 1966. Σήμερα, αν δεν κάνω λάθος, βρίσκεται στην 3η έκδοση. Πρόκειται, όπως μας λέει ο ίδιος ο Μπακόλας, για ένα έργο που εμπεριέχει την ίδια τάση που χαρακτηρίζει τον συγγραφέα, δηλ. της ανακύκλησης της ιστορίας. Εδώ επιχειρείται να μεταφερθεί ο μύθος των Ατρείδων και ο πόλεμος στην Τροία, με όλα τα παρεπόμενά του, στα τραγικά χρόνια της μικρασιατικής εκστρατείας και καταστροφής, με βάση πάντα τον άνθρωπο και το περασμά του μέσα από τα γεγονότα, όχι τα ίδια, αλλά αντίστοιχα που έχουν διαχρονική δυναμική και πολλές φορές "εκπληκτική μεταξύ τους ομοιότητα ή αντιστοιχία...".

- Το τρίτο βιβλίο είναι τρία πεζογραφήματα με τίτλο τα "Εμβατήρια" που κυκλοφόρησε το 1972 και ακολούθησε το 1974 το πεζογράφημα "Υπνος θάνατος". Γραμμένα με τη χαρακτηριστική συνεργμική γραφή θέτουν προβλήματα ονείρου και πραγματικότητας.

- Το 1977 κυκλοφορεί το πέμπτο βιβλίο του με τίτλο "Μυθολογία" που περιλαμβάνει "δώδεκα αλληλένδετα αφηγήματα". Πρόκειται για την μυθολογημένη ιστορία ενός μακρινού προγόνου του που ξεκίνησε από χωριό της Β. Ηπείρου και εγκαταστάθηκε μόνιμα στη Θεσ/νίκη (μετά από μικρή παραμονή στην Πόλη) όπου ριζοβόλησε και άπλωσε κλώνους και κλωνιά. Γι' αυτόν αναφέρει ο Μπακόλας πως ροβόλησε από το κακοτράχαλο χωριό του πέρασε κάμπους και βουνά όπου βρήκε μπροστά στο δρόμο του τις ράγες του τραίνου. Τις πήρε μπροστά και έτσι έφτασε περπατώντας στη Θεσ/νίκη. Γι' αυτό όταν τον ρωτούσαν πως ήρθε στη Θεσ/νίκη αργότερα, απαντούσε: "Σιδηροδρομικώς"!

Η "Μυθολογία" είναι η δράση αυτού του προγόνου που αποτελεί το συνδετικό κρίκο στα δώδεκα αφηγήματα που συνθέτουν το περιεχόμενο του έργου αυτού. "Ο ιστορικός και κοινωνικός περίγυρος δίνεται μέσα από τη δημιουργική πορεία του Νικόλα άλλοτε με επεισόδια που συνδέονται άμεσα με τη ζωή και τη δράση του ("οι σύμμαχοι", "ο κακός δρόμος"), άλλοτε με σύνδεση εντελώς περιθωριακή ("τα καπέλλα") (Γ.Δ. Παγανός: Διαβάζω 9,78).

Το 1987 η "Μυθολογία" του χάρισε το βραβείο "Πλοτέν". Το 1977 δηλ. πριν 21 χρόνια, ένα από τους εγκυρότερους πεζογράφους και κριτικούς μας (που δε ζεί πια) κρίνοντας τότε την έκδοση του βιβλίου του Ν. Μπακόλα "Μυθολογία" σημειώνει: "μυθιστορήματα (...) βαρυσήμαντα, δικαιώνει τον αθόρυβο και ανιδιοτελεί μόχθο ενός από τους σοβαρούς και γνησιότερους πεζογράφους που εμφανίστηκαν μέσα στα χρονικά όρια της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς" (Αρ. Κοτζιάς: "Μεταπολεμική πεζογραφία" Αθήνα 1982 σ.95) και ο κριτικός Γ.Δ. Παγα-

Με την Έλλη Λαμπέτη, 1973

νός γράφοντας σήμερα υποστηρίζει: (Ο.Ν.Μ.) "για το σύνολο του έργου του γενικά και για το τελευταίο μυθιστ. ειδικότερα θα μπορούσε να διεκδικήσει μια διάκριση που να ξεπερνά τα σύνορα της πατρίδας μας".

- Το 1984 κυκλοφορούν σε ένα τόμο τα πεζογραφήματα "Εμβατήρια" και "Υπνος θάνατος" σε δεύτερη έκδοση.

- Το 1987 κυκλοφορεί το μεγάλο μυθιστόρημα του "Η Μεγάλη Πλατεία" με υπότιτλο: "Ιστορία των Μέσων και Νέων Χρόνων" που είναι το πιο πολυσέλιδο ελλην. μυθιστόρημα με 553 σελίδες. Στο βιβλίο γίνεται μια σύνθεση συμβάντων και προσώπων της Θεσ/νίκης μέσα από την ιστορία τεσσάρων βασικών προσώπων και της γενιάς που μεγάλωσε μέσα στην κατοχή και στον εμφύλιο σε μια έξοχη τοιχογραφία που εκτείνεται χρονικά σε μια περίοδο από το Μεσοπόλεμο, την Κατοχή την Αντίσταση, την Απελευθέρωση και τον Εμφύλιο. Παρεμβάλλονται ποιητικά ιντερμέντια για το κίνημα των Ζηλωτών του 1342-1349 στη Θεσ/νίκη.

Με την Αλίκη Βουγιουκλάκη (1960), στο Α΄ Φεστιβάλ Κινηματογράφου

Τα πρόσωπά του είναι πρόσωπα ταπεινά που τα βιώματά τους και τα πάθη τους δεν κινούνται στα κέντρα των αποφάσεων, αλλά είναι αυτά που "υφίστανται" όπως συμβαίνει πάντα, τις συνέπειες κάθε κοινωνικής ή πολιτικής αναταραχής. Το βιβλίο αυτό κέρδισε το Α΄ Κρατικό βραβείο μυθιστορήματος 1988 και σήμερα βρίσκεται στην έβδομη έκδοσή του.

-Το 1990 κυκλοφορεί το μυθιστόρημα "Καταπάτηση" που ολοκληρώνει μαζί με τα προηγούμενα, την παρουσίαση της ζωής και κοινωνίας της Θεσ/νίκης και γενικότερα της Ελλάδας την εκατονταετία 1880-1980. Σκιαραφείται ένας κόσμος όπου οι αξίες και ο αγώνας για να κατακτηθούν οι αξίες αυτές δεν ευοδόθηκε. "Η γραφή έχει τη μορφή αναπόλησης γεγονότων που απέχουν δεκαετίες από το παρόν. Οι πληγές αποκτούν ένα άλλο νόημα με το δίλημμα αν πρέπει να διαφυλαχθούν ή να εξωτεριρευθούν.

-Την άλλοι χρονιά (1995) ο Ν. Μπακόλας κυκλοφορεί έξη πεζογραφήματα με τον τίτλο "Το ταξίδι που πληγώνει". Στο βιβλίο ο συγγραφέας αναπολεί ορισμένα ταξίδια από την παιδική του ηλικία ως την ωριμότητα που άφησαν στη συνείδησή του κάποιες πληγές. Όλα φαίνεται να έχουν πολλά, λίγα η ελάχιστα βιωματικά στοιχεία που συνοδεύουν τον συγγραφέα στο διάβα της ζωής του, όπως για παράδειγμα τα εμπόδια στην τέλεση του γάμου του και το ταξίδι στη Θάσο, στοι-

χεία που χαρακτηρίζουν έντονα τα ήθη μας τοπικής οικογένειας. Βιβλίο όμορφο για όσους αγαπούν όχι την εξωτερική φύση μόνο, αλλά το ξετύλιγμα της εσωτερικής ανθρώπινης φύσης μέσα από μια ρέουσα αναδίφηση της μνήμης και των "τοπίων" της ψυχής.

-Το 1996 δηλ. ύστερα από ένα χρόνο ο Ν. Μπακόλας κυκλοφορεί το δέκατο βιβλίο του με τίτλο *"Η ατέλειωτη γραφή του αίματος"* που του χαρίζει την άλλη χρονιά (1997) το Α'Κρατικο βραβείο, το δεύτερο που παίρνει μετά το πρώτο της *"Μεγάλης Πλατείας"* το 1998. Κάπου λέει ο ίδιος πως το "7" είναι ο τυχερός του αριθμός: Το 1927 γεννήθηκε, το 1937 έγινε Γυμνασιόπαις, το 1947 στρατεύθηκε, το 1957 παντρεύτηκε, το 1967 ήρθε η επιτυχία του *"Κήπου των Πριγκήπων"* και παρ'ολίγου το βραβείο των *"Δώδεκα"* (Δηκτατορία). Το 1977 βγήκε η *"Μυθολογία"*. το 1987 η *"Μεγάλη Πλατεία"*, που του χάρισε το Α'Κρατικό βραβείο. Το 1997 παίρνει το Α'Κρατικο βραβείο για το μύθ. *"Η ατέλειωτη γραφή του αίματος"*.

Η πλοκή στην *"Ατέλειωτη γραφή του αίματος"* στην αντίθεση ανάμεσα στο μυθο και στην ιστορία, στην τύχη και στην περιπέτεια. Αυτοί οι δύο παράγοντες πλησιάζουν και απομακρύνουν τους ήρωες. Ο μύθος, η πλοκή, η εξέλιξη, οι συγκρούσεις και οι χαρακτήρες δικατολογούν τη βράβευσή του. Καλύπτει χρονικά το Μεσοπόλεμο, την Κατοχή, την Αντίσταση, τον Εμφύλιο και τη Δικτατορία. Ένα έξοχο βιβλίο. *"Επρεπε να γίνω εβδομήντα χρόνων για να καταλάβω ότι κανένα μυθιστόρημα δεν τελειώνει ούτε τελειώνεται, δεν τελειούται, ρέει σαν αίμα και αφήνει πίσω την όποια γραφή του, καλή ή κακή, ανεξίτηλη ή ξέθωρη. Έτσι η ελπίδα για να τελειώσει ίσως, κάποτε, αυτό το μυθιστόρημα είναι να το συνεχίσει κάποιος άξιος επίγονος, κάποια επίγονη, μακάρι η μικρή εγγονή Ελένη, στις αρχές πλέον της τρίτης μετά Χριστόν χιλιετίας, ούτως ή άλλως. Το μέχρις εδώ γραφέν της το χαρίζω με αγάπη"*.

-Φέτος το Σεπτέμβρη κυκλοφορεί το βιβλίο του *"Μπέσα για Μπέσα"* ή *"Ο άλλος Φώτης"* και αναφέρεται στη Ληστεία στις αρχές του αιώνα μας και ειδικότερα στο ληστή Φώτη Γιαγκούλα που έδρασε στην περιοχή Ολύμπου και Πιερίων και που τον ονομάζει με το μικρό του όνομα μόνο, Η σκιαγράφιση του γνωστού *"ιπλότη των ορέων"* είναι ελεύθερη με υπερβατικά στοιχεία, όπως ήταν και στη φαντασία των ανθρώπων της υπάιθρου που έφθασε ζωντανή μέχρι τα χρόνια του πολέμου. Ο Μπακόλας αιτιολογώντας, σε μια πρόσφατη αναφορά του στα ΝΕΑ (30.11.98) γιατί διάλεξε ένα ήρωα από τα παλιά, εξηγεί: *"Μια λογική απάντηση θα ήταν: επειδή με γοητεύουν και τα πρόσωπα και τα γεγονότα εκείνων των εποχών περισσότερο από τα σημερινά. Μια άλλη, εξ ίσου λογική και καλή, είναι: Επειδή τα ξέρω καλά και θέλω να τα αναστήσω με τον τρόπο που επιλέγω εγώ... Και φυσικά...μιλώντας κανείς για το χθές, μιλάει και για το "σήμερα"*.

Στην ίδια συνομιλία όταν ρωτήθηκε ο Μπακόλας γιατί δεν αναζητεί τρόπους

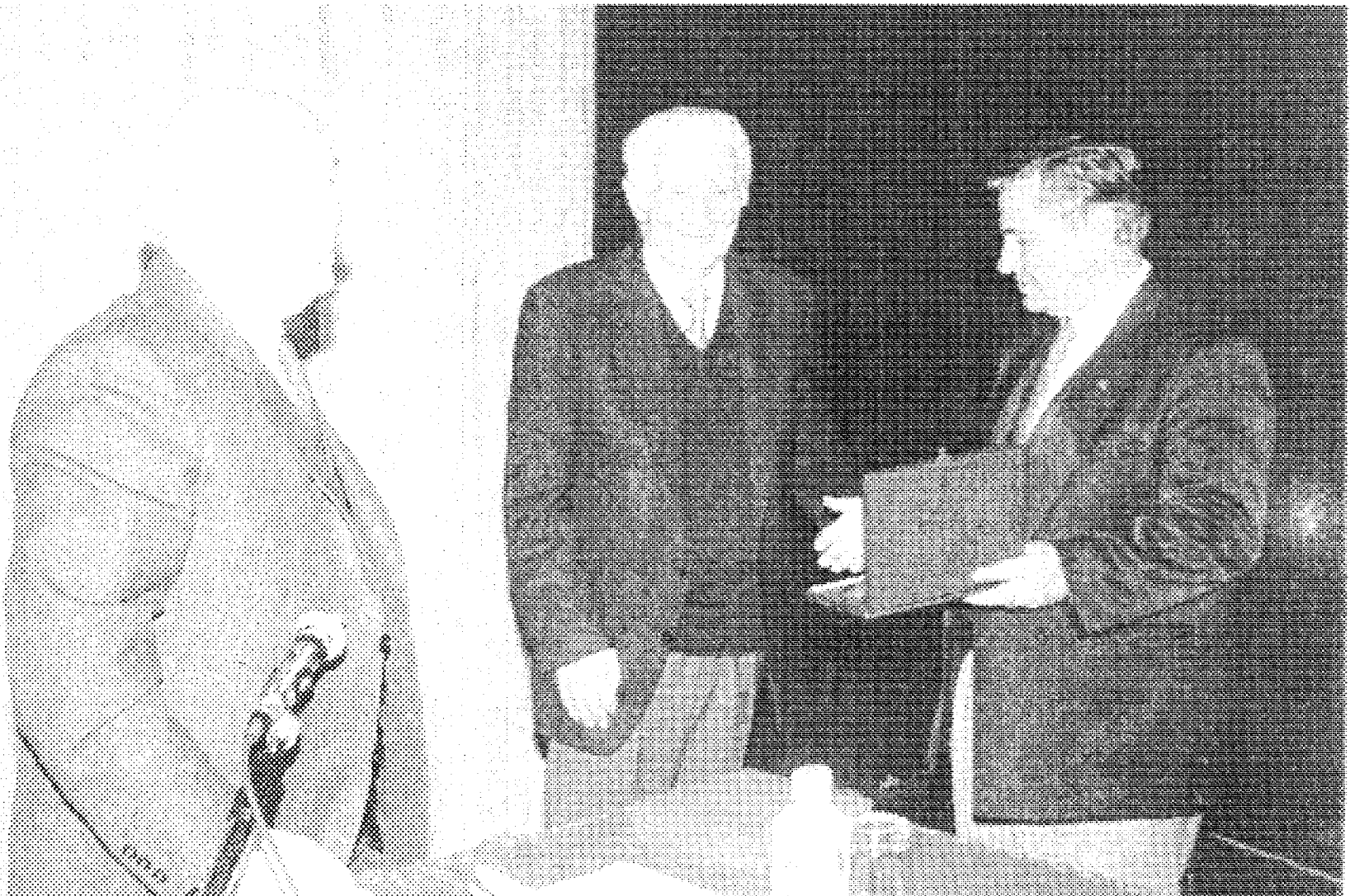
και θεματικές από το αύριο, αντί να παίρνει τα θέματά του από το παρελθόν απάντησε πως: "Ούτε θα επιδιώξω κανενός είδος εκσυγχρονισμό ούτε θα παίξω οποιοδήποτε παιχνίδι του... Να πω μονάχα πως πιστεύω (και όχι μόνο εγώ) ότι υπήρχε και υπάρχει πάντα η ανάγκη μιας χρονικής απόστασης από τα πρόσωπα και τα γεγονότα, για να συνθέσει κανείς ένα αξιόλογο μυθιστόρημα. Αλλιώς, γράφουμε ίσως μια μαρτυρία ή μια δημοσιογραφική ανταπόκριση".

- Πέρυσι επίσης κυκλοφόρησαν σε βιβλίο μια σειρά από "εκ βαθέω" συνεντεύξεις του Νίκου Μπακόλα στο Β' Πρόγραμμα της ΕΡΤ-3 το 1996 από τις εκδόσεις "Ιανός" Θεσ/νίκης. Είναι πολύ διαφωτιστικές και για το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ανδρώθηκε ο συγγραφέας μας και για τα βιώματά του στο διάβα της ζωής του.

* * *

Το έργο του Ν. Μπακόλα αν κρίνει κανείς από στοιχεία "εξωτερικά" μόνο, φαίνεται πως έχει μια σημαντική απήχηση. Αυτό φαίνεται 1) από τρία αυταπόδεικτα γεγονότα: από απανωτές εκδόσεις των έργων του, αλλά και 2) από τα βραβεία που πήρε κατά καιρούς. Το πρώτο βραβείο του δόθηκε για τη νουβέλα "Μην κλαις αγαπημένη" σε διαγωνισμό του Δήμου Θεσ/νίκης. Με τα χρήματά του βραβείου, μας λέγει ο ίδιος, το τύπωσε το βιβλίο το 1958.

Το 1952 πήρε τον έπαινο στο Διαγωνισμό του π. Μορφές για το πεζογράφημά του: "Παραλλαγή στο πένθιμο εμβατήριο". Το 1987 το βραβείο "Πλοτέν" για τη "Μυθολογία". Το 1988 παίρνει το Α' Κρατικό Βραβείο μυθιστορήματος για το

Ο αντιδήμαρχος κ. Θύμιος Ακριβούλης και ο αντιπρόεδρος του ΠΟΔΑ κ. Γιώργος Ντρογκούλης κατά την επίδοση αναμνηστικής πλακέτας στον κ. Νίκο Μπακόλα

πολυσέλιδο μυθιστόρημά του "Η Μεγάλη Πλατεία" που είχε κυκλοφορήσει τον προηγούμενο χρόνο (1987). Πέρυσι κερδίζει επίσης το Α' Κρατικό βραβείο μυθιστορήματος για το βιβλίο του "Η ατέλειωτη γραφή του αίματος" (1997) και πιστεύω... έπεται συνέχεια. 3) Στα "εξωτερικά" αυτά στοιχεία μπορεί κανείς να εντάξει και τις μεταφράσεις έργων του Ν. Μπακόλα σε ξένες γλώσσες. Σημειώνω, με βάση τα στοιχεία που παίρνω από το βιβλίο του κριτικού της λογοτεχνίας Γ.Δ. Παγανού: " Τρεις μεταπολεμικές πεζογράφοι" Αθήνα 1998 (σ.69 επ), τις πιο κάτω μεταφράσεις:

1. - Το 1965 μετάφραση και διηγήματα "Φιλοξενία" στα Σουηδικά και την ίδια χρονιά στα Φιλανδικά.

2. - Το 1988 μετάφραση των διηγημάτων "Κάθοδη, και Αηδόνα" από τη "Μυθολογία" στα Ολλανδικά.

3.- Το 1989 μετάφραση του διηγήματος "Το λαχείο" στα Γερμανικά .

4.- Το 1991 μεταφράζεται το βιβλίο του "Ανθολογία" στα Γερμανικά.

5.- Το 1996 μετάφραση στα Αγγλικά του αφηγήματος "Η απαγωγή" από τη "Μυθολογία".

6.- Το 1997 μεταφράζεται η "Μυθολογία" στα Αγγλικά.

7.- Το 1997 μεταφράζεται η "Μεγάλη Πλατεία" στα Αγγλικά.

Στα "εσωτερικά" στοιχεία ασφαλώς εντάσσονται τα έντονα "καθημερινά" χαρακτηριστικά που συναντάει ο αναγνώστης στους ήρωες του Μπακόλα, που είναι άνθρωποι που μας περιβάλλουν, οι γνωστοί, οι συγγενείς, οι φίλοι. Ειδικά όσοι έζησαν στις κατοχικές ή μετακατοχικές γειτονιές, τους έχουν συναντήσει πολλές φορές, τους ένιωσαν να περνούν δίπλα τους. Αυτή η νοσταλγική επιστροφή στα χρόνια της νιότης δεν εμποδίζεται από τις τραγικές, πολλές φορές μετωβαμένες αναμνήσεις που κουβαλάει καθένας μας. Ίσως γιατί στην παλιά γειτονιά μας θα συναντήσουμε την παιδική παρέα μας και θα μπορούμε και μεις απαρατήρητοι στο παιχνίδι της μέχρι το σούρουπο που θα μας αναζητήσουν οι δικοί μας, γιατί έχει στρωθεί το οικογενειακό τραπέζι και έχουμε αργήσει...

ΓΙΩΡΓΟΣ Β. ΝΤΡΟΓΚΟΥΛΗΣ